

γράφουσα, σε συνεργασία με τη Δρ. Lucia Vagnetti, πριν μερικά χρόνια (Tsiporoulou & Vagnetti 1997).

Πρόσφατα, σε δοκιμαστικές ανασκαφές τριών ιδιοκτησιών, ήρθαν στο φως ιδιαίτερης σημασίας ευρήματα. Στην πρώτη από αυτές, στη βόρεια πλαγιά της Κεφάλας, αποκαλύφθηκε ο πλέον εκτεταμένος μέχρι σήμερα οικισμός της Κρήτης της ΠΜ Ι, και μάλιστα σε στρωματογραφική συνάφεια με κτήρια της τελικής Νεολιθικής, από τα οποία προήλθαν ενδείξεις μεταλλουργίας (εικ. 1). Η μελέτη και δημοσίευση του μοναδικού αυτού συνόλου για την πρώιμη ιστορία της Κρήτης έχει παραχωρηθεί στον Δρ. Γ. Παπαδάτο (Papadatos 2007a). Η τελική δημοσίευση, που βρίσκεται σε προχωρημένο στάδιο, θα περιλαμβάνει και τα λείψανα ΥΜ ΙΙΙ κατοίκησης, από την ομιλούσα.

Η δεύτερη ανασκαφή των τελευταίων ετών στο λόφο της Κεφάλας Πετρά έγινε σε ιδιοκτησία γειτονική της προηγούμενης, με πολύ καλό οπτικό έλεγχο όλου του κόλπου της Σητείας. Εκεί ανασκάφηκαν εν μέρει τα λείψανα του ΥΜ ΙΙΙ οικισμού, που είχε εντοπισθεί κατά την επιφανειακή έρευνα και επίσης ήρθε στο φως και το προανακτορικό νεκροταφείο, για το οποίο η επιφανειακή έρευνα του 1986 δεν είχε προσφέρει καμιά ένδειξη. Το νεκροταφείο αποτελείται από τετράπλευρα, ταφικά κτήρια, του τύπου των Τάφων - Οικιών, όπως ήταν ο κανόνας για την ανατολική Κρήτη την εποχή αυτή (εικ. 1). Και τα πέντε από αυτά που ερευνήθηκαν μέχρι σήμερα χρονολογούνται στο τέλος της Προανακτορικής (για τον Πετρά) περιόδου, τη ΜΜ ΙΒ-ΙΑ. Το νεκροταφείο βρίσκεται σε υψηλό και εκτεταμένο πλάτωμα της Κεφάλας, στα ανατολικά του οικισμού και του ανακτόρου, σε άμεση οπτική επαφή με αυτά. Η ακριβής έκταση του νεκροταφείου και η χρονική του διάρκεια δεν έχουν ακόμα προσδιορισθεί με ακρίβεια, έχουν όμως εντοπισθεί πέντε ταφικά κτήρια. Είναι πολύ πιθανό ότι υπάρχουν περισσότερα.

Τα ταφικά κτήρια καταλαμβάνουν επιφάνεια περίπου 70-100 τ.μ. το καθένα. Περιλαμβάνουν έξι ή περισσότερα δωμάτια και/ή διαδρόμους, θεμελιωμένα απευθείας στο φυσικό βράχο, τα οποία παρουσιάζουν περισσότερες από μία αρχιτεκτονικές φάσεις, με τροποποιήσεις στην κάτοψη και προσθήκη χώρων, ενώ στις περισσότερες περιπτώσεις σώζουν τις θύρες τους. Η ανασκαφή προσέφερε επίσης ενδείξεις για ένα υπαίθριο χώρο, όπου είχαν αποθεθεί αγγεία, καθώς και για ένα πιθανό περίβολο. Η αρχιτεκτονική και η διεύθυνση των ταφικών κτισμάτων του Πετρά είναι συγκρίσιμη, αλλά όχι όμοια, με αυτές άλλων γνωστών νεκροταφείων αυτού του τύπου στην ανατολική Κρήτη, όπως των Γουρνιών, του Μόχλου και του Παλαικάστρου (Soles 1992). Ένα από τα ταφικά κτήρια έχει πλέον ανασκαφεί ολοκληρωτικά, ενώ άλλα τέσσερα σε σημαντικό βαθμό. Όπως προαναφέρθηκε, όλα τα μέχρι σήμερα ευρήματα, που βρέθηκαν στη θέση τους μέσα στους τάφους, χρονολογούνται προς το τέλος της Προανακτορικής περιόδου (ΜΜ Ι-ΙΑ).

Αντίθετα, όμως, ως προς την έναρξη χρήσης του χώρου σε πρωιμότερη της ΜΜ Ι περίοδο αποκαλύφθηκαν σημαντικότερες ενδείξεις.

Καταρχήν η εύρεση, σε διαταραγμένα στρώματα εκτός των ταφικών κτηρίων, τεσσάρων κομματιών μαρμάρινων, εισηγμένων, κυκλαδικών ειδωλίων, προσφέρει σημαντική ένδειξη για τη χρήση του χώρου στην ΠΜ περίοδο (εικ. 2). Πρόκειται για Πρωτοκυκλαδικά ΙΙ δείγματα, συγκρίσιμα με τα γνωστά του νεκροταφείου των Αρκανών, τα οποία ανεβάζουν σημαντικά τον αριθμό των